

Γεωγραφία на Черно море през Античността

Summary :

Черно море, Понтос Евксинос през античността, е вътрешно море между Европа и Азия. През 7 век пр. Хр. По бреговете му започва „елинска колонизация”, произхождаща предимно от град Милет. Някои от създадените тук около 70 пристанища и селища „полиси” израстват до значителни културни, политически и търговско-икономически средища. Понтос Евксинос се превръща във важен морски път с протичащ стокообмен на жито, животновъдни произведения, дървен материал, както и на риба, вино и роби. В периода ок. 72 до към 63г. пр. Хр., западното, северното и южното крайбрежие на Понтос Евксинос са присъединени към Римската империя.

Other Names

Pontos Axeinos – Euxeinos, Pont-os, Ponticum mare, Mar(-e, -ea) Major(-e), Maggiore, Nero, Neagră, Maure Thalassa, Черно, Черное море, Kara deniz

1.Γεωγραφία - Τοπογραφία - Κλιματ

Формата, размера, бреговата линия и нивото на Понтос Евксинос са резултат от тектонските движения на земната кора, евстатическите колебания на Световния океан и климатичните условия. Разположеното между континентите Азия и Европа море окончателно се е образувало през кватернера, т.е. преди около 10-15хил. години, като чрез протоците Босфора, Мраморно море и Дарданели се свързва със Средиземно море. Чрез пролива Керч с Азовско море. Площта на Понтос Евксинос е около 422 хил. кв. км. и максимална дълбочина ок. 2210 м. Северното и западното крайбрежие на Понтос Евксинос с по-голямата нарязаност с характерни заливи и полуостровчета, предлагачи по-добри условия за основаване на селища и пристанища.

В Понтос Евксинос не съществуват големи острови и островни групи, единственият голям полуостров е Крим. Поради нахлуването през този геологически период на по-солени води от Средиземно море в Понтос Евксинос под морското ниво на височина 180-200м. е разтворен газ сероводород и има липса на форми на живот. Относителната затвореност на Понтос Евксинос и вливането и на големи и пълноводни реки като Дунав, Днепър, Днестър, Буг, Дон и други по-малки довели до ниската соленост на водите му (около 18%). Тези причини ограничавали количеството и разнообразието на риба, като уловът имал повече местно значение. По бреговете на Понтос Евксинос съществували относително благоприятни, предимно континентални климатични условия, обаче при по-студени зими водите покрай западното, северното и източното крайбрежие замръзвали. През този годишен период се появявали и силни бури, като това почти изцяло спирало навигацията през античността и средновековието. От своя страна добрите почвени условия на земите, разположени на север и на запад от морето, ги превърнали в богати житни райони. От тези места почти без прекъсване през античността и средновековието е снабдявано с жито Източното Средиземноморие.

2. Заселване

Съществуващите географски дадености по крайбрежието на Понтос Евксинос предопределили ранното им заселване. Вероятно то е започнало през средния или мустерски и късния палеолит, т.е. преди ок. 120000 години. Човекът е обитавал защитените места, като пещерите в Кавказ, п-в Крим, планините в Мала Азия и по западното крайбрежие. След настъпването на холоцена, 8-10000 г. и разтапянето на ледниците започва трайното заселване на крайбрежията на Понтос Евксинос. През новокаменната епоха, 7-6000 г. пр. Хр. възникват отделни местни култури. Те продължават своето развитие и разпространение и през каменно-медната епоха, 5-4000 г. Много от заселищата им се намират на места с медни залежи като Южна Анатолия, Западна Тракия и северната Черноморска област. Едно свидетелство за това е енеолитният некрполо при Одесос (Варна). От края на каменно-медната епоха има следи на презморски контакти като доказателство са откритите при подводни проучвания каменни котви. По същото време по източното, южното и особено западното крайбрежие на Понтос Евксинос възникват и тракийските селища.

География на Черно море през Античността

2.1. Гръцка колонизация

През средата на 7 в. пр.Хр. по тези места се извършва „елинската колонизация”. Първоначално тук се появяват пристигащите по морски път заселници йонийци главно от Милет и Клазомене от Мала Азия и от островите Самос и Хиос, последвани и от други. Така те постепенно издигат редица селища „полиси” и пристанища по цялото крайбрежие на Понтос Евксинос. Някои от тях са създадени върху по-ранни заселения, а други новоосновани. Редица селища като Истрия, Аполония Понтика, Одесос, Томи, Круни, Месемврия, Калатис, Олбия, Фанагория, Синопе, Хераклея Понтика и др. се издигат като самостоятелни или подчинени центрове. Създават търговски, политически и културни връзки както помежду си, така и с различни прилежащи области на Азия, Европа и особено Средиземноморието. Противоречива е и връзката на черноморските колонии със съседните племена и народностни групи. Такива са например тракийското племе одриси или скитите.

През 5 в. пр.Хр. някои от тези градове колонии се опитват да изградят форми на държавна организация като Боспорското царство, с център град Пантикапей. По южното крайбрежие на Понтос Евксинос през 170-139 г. пр. Хр. се създава Понтийското царство с голяма икономическо и политическо влияние. При управлението на Митридат VI (132-63) формален съюз от черноморски градове оказва съпротива на Римската империя. По западното крайбрежие на Понтос Евксинос първо през 72 г. пр. Хр. от легионите на Марк Лукул е завладяна Аполония, последвана от Калатис, Истрос и други селища на север, като Пантикапей пада през 63 г. пр. Хр. По южното крайбрежие на Понтос Евксинос легионите се водят от Помпей Велики, който през същата година завладява последователно Хераклея, Синопе, Трапезос, и Фазис (Поти, (на източното крайбрежие).

Още от ранната античност Понтос Евксинос става известно на елинската култура, която го отразява в митове и легенди като този за авронавтите и Язон, прикованият Прометей, странстванията на Одисей и др. Различни споменавания и описания на Понтос Евксинос, крайбрежието му или части от него срещаме в гръцки и римски антични автори, като Херодот, Полибий, Страбон, Диодор, Овидий, Плиний Стари и др. Точни описания на Понтос Евксинос с практическа цел, някои придружени и с посочени измерени разстояния, резултат от преки наблюдения, са отразени в т.нар. „периегези” и „периплус” на Псевдо-Скилак (6 в. пр.Хр.), Ариан (ок. 2 в.) и Амиан Марцелин (330-400).

3. Картография

Понтос Евксинос е включен и в координатната система и таблици от географски ширини и дължини в „Географията” на Клавдий Птолемей (ок. 2 в.). Към тях принадлежи и римският пътеводител „итинерарий” на Антонин от ок. 3 в.

Под формата на преписи са достигнали до нас и три опита за картографско представяне на Понтос Евксинос. Изцяло очертаната ме се съдържат в приложени карти към гръцки и латински копия на „Географията” на Клавдий Птолемей от ок. 2 в. Изображението е начертано въз основа на посочените там географски координати. Също така изцяло, но силно деформирано е представено Понтос Евксинос със съответните пътни връзки по крайбрежието му в римската карта итинерар „Табула Певтингериана”, съставена ок. 2-3 в. Части от северозападното и северното крайбрежие на Понтос Евксинос са нарисувани върху фрагмент от кожата на щит, открит при разкопки в Дура Европос на р. Ефрат. Изображението с надписи на гръцки език се датира от ок. 3 в.

География на Черно море през Античността

Bibliography :

	Boardman J. , <i>The Greeks Overseas. Their Early Colonies and Trade</i> , London 1980
	Graham A.J. , <i>Colony and Mother City in Ancient Greece</i> , 2, Chicago 1983
	Velkov V. , <i>Roman Cities in Bulgaria. Collected Studies</i> , Amsterdam 1980
	Grammenos, D.V. – Petropoulos, E.K. (eds) , <i>Ancient Greek Colonies in the Black Sea</i> , 1-2, Thessaloniki 2003
	Cristea O. , <i>Bibliografia istorică românească a Mării Negre</i> , București 1996
	Cary M.A. , <i>The Geographic Background of Greek and Roman History</i> , Oxford 1950
	Dimitrov B. , "Underwater research along the south Bulgarian Black Sea coast in 1976 and 1977", <i>The International Journal of Nautical Archaeology and Underwater Exploration</i> , 8:1, 1979, 70-79
	Koromila M. , <i>The Greeks and the Black Sea: From the Bronze Age to the Early Twentieth Century</i> , Athens 2002
	French D. , "Sinope and the Thracian Coast", <i>Deuxième symposium international Thracia Pontica II, Sozopol 1982</i> , Jambol 1985, 85-88
	Hind J. , "Colonies and Ports of Trade on the Northern Shores of the Black Sea – The Cases of Olbiopolis and Kremnoi in Herodotus", <i>Deuxième symposium international Thracia Pontica II, Sozopol 1982</i> , Jambol 1985, 105-119
	Moore R.I. , <i>Atlas of World History</i> , Chicago – New York – San Francisco 1986
	Biladel F. , "Die ionische Kolonisation. Untersuchungen über die Gründungen der Ioner, deren staatliche und kultische Organisation und Beziehungen zu den Mitterstädten", <i>Philologus</i> , Supl. Bd. 14:1, 1920, 29-47
	Орачев А. , "Приноси към палеографията на Добруджанското крайбрежие", <i>Добруджа</i> , 7, 1990, 32-49
	Порожанов К. , "Каменните котви – паметници на тракийското мореплаване", <i>Анали. Списание за история, класическа култура и изкуствознание</i> , 1-2, 1995, 15-23
	Дуйчев И. , "Извори за историята на Черноморието", <i>Сборник доклади от научната конференция „България и Черноморието“ Варна 1980</i> , Варна 1982, 7-17
	Danoff Chr. , "Pontos Euxeinos", <i>RE, Suppl. IX</i> , 1962, col. 866-1175
	Ditten H. , "Pontos Euxeinos", <i>Lexikon der Antike</i> , Leipzig 1972, 441

Webliography :

	Die ionische kolonisation, Untersuchungen über die gründungen der Ionier, deren staatliche und kultliche Organization und Beziehungen zu den Mutterstä
http://www.archive.org/details/dieionischekolon00bilauoft	